

Concept Accountantsverslag 2023

Hoogheemraadschap van Rijnland, 17-04-2024

Aan de verenigde vergadering
van het Hoogheemraadschap van
Rijnland
Postbus 156
2333 CM LEIDEN

Onderwerp
Accountantsverslag 2023

Datum
17 april 2024

Ons kenmerk

Behandeld door
Stephan da Costa
088 288 6523
stedacosta@deloitte.nl

Jesper van Koert
088 288 2306
jvankoert@deloitte.nl

Geachte leden van de verenigde vergadering,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2023 van het hoogheemraadschap van Rijnland. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2023 van het hoogheemraadschap van Rijnland.

De jaarrekening 2023 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van dijkgraaf en hoogheemraden van het hoogheemraadschap van Rijnland. Bij deze jaarrekening zijn wij voornemens een goedkeurende controleverklaring voor het getrouwe beeld en rechtmatigheid verstrekt.

Onze controle is uitgevoerd in overeenstemming met onze opdrachtbevestiging gedateerd d.d. 19-09-2023.

Wij hebben het concept van dit accountantsverslag besproken met het college van dijkgraaf en hoogheemraden d.d. 26-03-2024. Graag lichten wij dit rapport ook toe aan de commissie Bestuur, organisatie en Dienstverlening tijdens de vergadering d.d. 17-04-2024.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

Jesper van Koert MSc RA

Deloitte Accountants B.V.
Wilhelminakade 1
3072 AP Rotterdam
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
Nederland

Tel: 088 288 2888
Fax: 088 288 9839
www.deloitte.nl

Inhoudsopgave

	Kernpunten van de jaarrekeningcontrole	4
	• <u>Kernpunten van de jaarrekeningcontrole</u>	5
	Bestuurlijke samenvatting	6
	• <u>Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen</u>	7
	Bevindingen jaarrekening	9
	• <u>Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw hoogheemraadschap</u>	10
	• <u>Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving</u>	14
	• <u>Overige bevindingen</u>	15
	Interne beheersing	21
	• <u>Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing</u>	22
	Bijlagen	19
	• <u>Bijlage A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen</u>	20
	• <u>Bijlage A2 - Onzekerheden in de controle</u>	21
	• <u>Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen</u>	22
	• <u>Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging</u>	23

Kernpunten van de jaarrekeningcontrole

Kernpunten van de jaarrekeningcontrole

In dit hoofdstuk zijn de kernpunten van de jaarrekeningcontrole overzichtelijk weergegeven. Deze kernpunten lichten wij in het vervolg van dit accountantsverslag nader toe. De onderwerpen linken dan ook door naar de verdiepende teksten en zijn te raadplegen door op de categorie of het onderwerp te klikken.

Categorie	Onderwerp	Observatie en/of aanbeveling
Algemeen	- Controleverklaring Fraude	- We zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring te verstrekken bij de jaarstukken 2023. - Het hoogheemraadschap heeft in 2021 een frauderisicoanalyse opgesteld, die nog geactualiseerd moet worden.
Financiën	Financiële positie Realiteitsgehalte begroting Kwaliteit jaarstukken Materiële vaste activa	- De financiële positie is ten opzichte van vorig jaar verslechterd. - De gerealiseerde lasten liggen in lijn met de begrote lasten. De gerealiseerde baten (waterschapsbelastingen) zijn hoger dan begroot. - De jaarrekening geeft voldoende inzicht in de financiële positie van hoogheemraadschap van Rijnland. - Beheer administratie rondom investeringsprojecten vraagt om aandacht.
IT-omgeving	General IT Controls	Aantal tekortkomingen met betrekking tot de General IT Controls waardoor wij niet volledig kunnen steunen op de IT-omgeving.
Interne beheersing	Memoriaalboekingen	Beheersing van memoriaalboekingen verbeterd, maar vraagt nog wel aandacht.

Bestuurlijke samenvatting

Bestuurlijk relevante bevindingen
en aanbevelingen jaarrekeningcontrole

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Getrouwheid en rechtmatigheid

- Wij zijn voornemens een goedkeurende controleverklaring te verstrekken voor het getrouwe beeld van de jaarrekening en de rechtmatigheid.
- De gehanteerde materialiteit voor fouten bedraagt € 2,8 miljoen en voor onzekerheden € 8,4 miljoen.
- Naast onze opdrachtbevestiging zijn het controleprotocol dat door uw verenigde vergadering is vastgesteld d.d. 16-07-2008 en het normenkader 2023 dat door uw verenigde vergadering op 27-9-2023 is vastgesteld, bepalend (geweest) voor onze controle.
- Wij hebben tijdens onze controle van de WNT geen feitelijke afwijkingen geïdentificeerd die de materialiteitsgrens conform het controleprotocol WNT te boven gaan.

Welke verbeteringen zien wij?

Wij zien dat uw hoogheemraadschap de volgende verbeteringen heeft gerealiseerd:

- In voorgaande jaren hebben wij geconstateerd dat projecten niet tijdig administratief zijn afgesloten. Die kan leiden tot mogelijke onjuiste verslaggeving. Dit ziet met name toe op de presentatie van de toelichting op de materiële vaste activa. Uw organisatie heeft aangegeven de controle hierop de verscherpen. Wij hebben geconstateerd dat de organisatie begin 2024 een analyse uitvoert op de tijdigheid van de administratieve afsluitingen van de projecten.

Welke aandachtspunten zien wij?

Daarnaast onderkennen wij de volgende belangrijke aandachtspunten:

- Rijnland heeft de afgelopen jaren een schuldquote van rond de 300%. Deze zal in 2027 303% bedragen. Hiermee voldoet u niet aan de afspraken zoals opgenomen in het coalitie akkoord van 2019-2023. Hierover is door de provincie Zuid-Holland met u gecommuniceerd. Wij vragen hiervoor uw aandacht.
- In 2023 zijn de bestemmingsreserves gedaald van € 33,8 mln naar € 24,8 mln. Deze afname toont aan dat Rijnland momenteel sterk inteert op haar reserves. Volgens de begroting 2024 zullen deze reserves verder afnemen in 2025 en 2026. Vanaf 2027 nemen de reserves weer toe. Wij vragen uw aandacht voor de ontwikkeling van de reserves.
- Rijnland hanteert voor de algemene reserves een ondergrens voor 5% van de exploitatiekosten. Op dit moment wordt dit percentage, door de hogere kosten, niet gehaald en dient het hoogheemraadschap dit bij te storten. Rijnland heeft in de begroting 2024 voldoende storting in de algemene reserves opgenomen.
- Wij hebben geconstateerd dat de overhevelingen initieel niet juist waren verantwoord in de jaarrekening. Het gaat om een bedrag van € 3,3 miljoen dat ten onrechte als 'in exploitatie' is verantwoord. Dit is in de definitieve versie van de jaarrekening gecorrigeerd. Hierdoor zijn de verantwoorde afschrijvingen € 0,166 mln te hoog verantwoord. Dit is als ongecorrigeerde fout meegenomen in de jaarrekening.
- Wij hebben een IT audit uitgevoerd voor de applicatie ProSa (financiële administratie). Hierbij hebben wij geconstateerd dat een aantal General IT Controls (GITC) nog niet op orde zijn. Dit heeft betrekking op het ontbreken van een actuele autorisatiematrix, het ontbreken van een proces voor periodieke review van gebruikersrechten en het niet testen van wijzigingen in de applicatie volgens het geldende beleid.

Belangrijkste bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Frauderisicoanalyse

- Via (thema)onderzoeken en interne controles besteedt uw hoogheemraadschap passende aandacht aan de onderwerpen fraude en integriteit. Wij hebben u in de managementletter geadviseerd om de huidige frauderisico-analyse, die uit 2021 stamt, verder te actualiseren. Wij hebben afgelopen jaar onze adviserende rol hiermee uitgebreid. Hiertoe heeft een 6 december 2023 een frauderisicosessie plaatsgevonden bij Rijnland met de interne forensisch specialisten van Deloitte. Wij hebben tijdens het samenwerken met onze specialisten enkele observaties gedaan met betrekking tot uw interne frauderisico-analyse. U heeft aangeven komend jaar te gebruiken voor actualisatie van de frauderisicoanalyse.
- Wij hebben vastgesteld dat u op een adequate wijze opvolging geeft aan integriteitsmeldingen. Tijdens onze controle over 2023 zijn door ons geen fraudegevallen geconstateerd.

Financiële positie

- De vermogens positie ultimo 2023 is verslechterd ten opzichte van 2022. De verslechterde vermogens positie wordt veroorzaakt door onttrekkingen aan de reserve baggerwerken en de reserve schuldreductie. De laatste zal via resultaatbestemming 2023 weer worden aangevuld.
- De netto-schuldquote ultimo 2023 bedraagt 336,6% (2022: 311 %). De schuldratio is toegenomen naar 92% (2022: 90%). Dit wordt deels veroorzaakt door investeringen in een aantal grote zuiveringsinstallaties.
- Uw jaarrekening toont wat betreft de baten en lasten een verschil tussen de begroting en realisatie, en kent een relatief hoog nadelig rekeningresultaat 2023 ad € 12,5 miljoen (2022: voordelig € 2,0 miljoen). De verschillen tussen realisatie en begroting zien met name toe op de waterschapsbelastingen die hoger zijn dan begroot (€ 5 miljoen). Op programmaniveau liggen de gerealiseerde lasten in lijn met de begrote lasten.

Realiteitsgehalte begroting

- Uit het overzicht van baten en lasten over 2023 blijken slechts beperkte afwijkingen c.q. volumeverschillen in zowel de lasten, baten als saldi. Deze geringe afwijkingen in combinatie met de absolute omvang, geven ons de indruk dat de ramingen in de begroting en tussentijdse informatievoorziening wat betreft (investerings)projecten en activiteiten realistisch zijn in lijn met de beschikbare (personele) capaciteit om alle geplande (investerings)projecten en activiteiten daadwerkelijk in het boekjaar te realiseren.

Kwaliteit verslaggeving

Tijdens de controle hebben wij het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingsvraagstukken geëvalueerd. Hierbij valt te denken aan het proces om tot schattingen te komen, zoals bij de voorzieningen. Hierbij hebben wij geen bijzonderheden geconstateerd.

Interne beheersing

- Op basis van de interim-controle 2023 hebben wij tekortkomingen geïdentificeerd in de interne beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving. Onze belangrijkste bevindingen zijn met u gedeeld, en zijn besproken in het college d.d. 19-01-2024. In het voorliggende accountantsverslag vindt u onze bevindingen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole.
- Wij hebben in 2023/2024 een IT-audit uitgevoerd, waarbij de focus lag op de applicatie van de financiële administratie ProSa. Onze conclusie is dat er tekortkomingen zijn die van invloed zijn op de jaarrekening, de compliance en/of de operationele prestaties (zoals het ontbreken van een actuele en geaccordeerde autorisatiematrix, periodieke review van gebruikersrechten). Voor een belangrijk deel hangen deze bevindingen samen met de Financiële Eenheid. Door deze conclusie konden wij tijdens onze controle 2023 niet zonder meer steunen op de IT-omgeving en (informatie uit) de applicaties. Wij hebben daarom (extra) gegevensgerichte controlewerkzaamheden verricht, waaronder detailcontroles. Hierbij zijn uiteindelijk geen afwijkingen geconstateerd. Wel dringen wij aan op opvolging van onze aanbevelingen om de (eventuele) kwetsbaarheden te kunnen mitigeren.
- Wij trekken samen met uw hoogheemraadschap op in het proces van het digitaliseren van de interim- en jaarrekeningcontrole. Tijdens onze controle zetten wij hiertoe diverse tools in, waaronder, tijdens onze controle over 2023, data-analyse voor een 'three way match' bij de inkopen. In het najaar van 2024 wisselen wij met uw organisatie verder van gedachten over de vereisten in de automatiseringsomgeving en de inrichting van uw financiële administratie, met als doel de diverse mogelijkheden van data-analyse maximaal te kunnen benutten.

Overig

- Zie de bijlagen A bij dit accountantsverslag waaruit blijkt welke (niet)-gecorrigeerde bevindingen, onzekerheden en tekortkomingen in de toelichtingen wij hebben geconstateerd.
- In bijlage C is onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging te vinden.

Bevindingen jaarrekening

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw hoogheemraadschap

De vermogenspositie van uw hoogheemraadschap is verslechterd

Het waterschapsbesluit, waarin onder andere de verslaggevingsregels voor waterschappen zijn opgenomen, maakt een duidelijk onderscheid tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd. De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming.

Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten over het boekjaar 2023 bedraagt € 12,5 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 17,4 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2023 circa € 4,8 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het overzicht hiernaast hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen. De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2023 circa 7,2% van het balanstotaal (ultimo 2022: 9,4% van het balanstotaal) en is verslechterd ten opzichte van 2022.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent het hoogheemraadschap het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. Deze tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de onttrekkingen aan en stortingen in reserves gedurende het boekjaar. Deze mutaties in reserves vinden plaats op basis van door de verenigde vergadering genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de eerdere politieke besluitvorming.

Wat het voorgaande concreet betekent voor uw hoogheemraadschap hebben wij in het overzicht hiernaast weergegeven.

Eigen vermogen (x € 1 miljoen)	2023	2022	2021	2020
Eigen vermogen per 1 januari	77,1	76,0	73,5	75,3
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 17,4	-/-4,3	-/-4,1	-/-3,9
Gerealiseerd resultaat	4,8	5,3	6,6	2,1
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	-12,5	1,0	2,5	-1,8
Eigen vermogen per 31 december	64,5	77,1	76,0	73,5

Exploitatieresultaat (x € 1 miljoen)	Jaarrekening 2023	Begroting na wijziging 2023
Totale baten	265,8	259,1
Totale lasten	-/- 278,4	-/- 276,5
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten	-/- 12,6	-/-17,4
Af: stortingen in reserves	-/- 1,7	-/- 1,7
Bij: onttrekkingen aan reserves	19,1	19,1
Saldo mutaties reserves	17,4	17,4
Gerealiseerd resultaat	4,8	0

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw hoogheemraadschap

Het overzicht van baten en lasten over het boekjaar 2023 laat een nadelig gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten van € 12,5 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 17,4 miljoen (begroting na wijziging).

De jaarrekening 2023 sluit – na verwerking van de mutaties in reserves – met een voordelig gerealiseerd resultaat van circa € 4,8 miljoen.

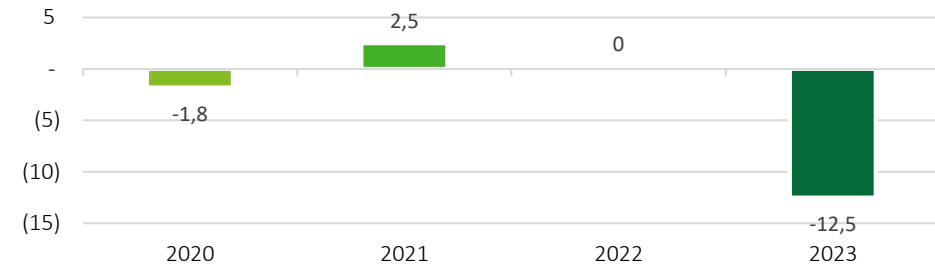
Het voordelige resultaat wordt veroorzaakt door de onttrekkingen aan reserves (baggerwerken en schuldreductie). Het gerealiseerde totaalsaldo baten en lasten bedraagt €12,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door de hogere lasten voor goederen en diensten (2023: € 114,4 miljoen, 2022: € 99,6 miljoen) en hogere lasten voor personeelslasten (2023: € 83,2 miljoen, 2022: € 76,9 miljoen).

De provincie Zuid-Holland heeft een aantal aandachtspunten gecommuniceerd met uw hoogheemraadschap:

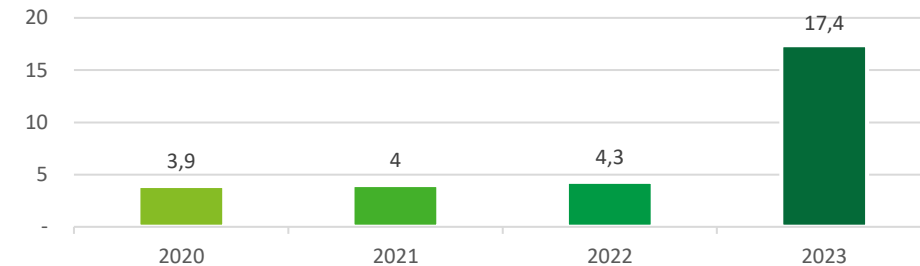
- Er wordt aandacht gevraagd voor de hoge schuldquote. Voor 2023 bedraagt de begrote schuldquote 299%, die in 2025 toeneemt naar 320% en in 2027 weer afneemt naar 305%. Deze percentages liggen hoger dan de 300% die eerder is afgesproken binnen Rijnland. De gerealiseerde schuldquote voor 2023 bedraagt 336%, wat nog ruim boven de 300% ligt.
- Uw hoogheemraadschap hanteert een ondergrens van 5% van de exploitatielasten voor de algemene reserve. Met betrekking tot de algemene reserve constateert de provincie dat uw hoogheemraadschap zou moeten bijstorten vanwege de toegenomen kosten.

In de programmaverantwoording geeft het college per programma op hoofdlijnen een verklaring voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

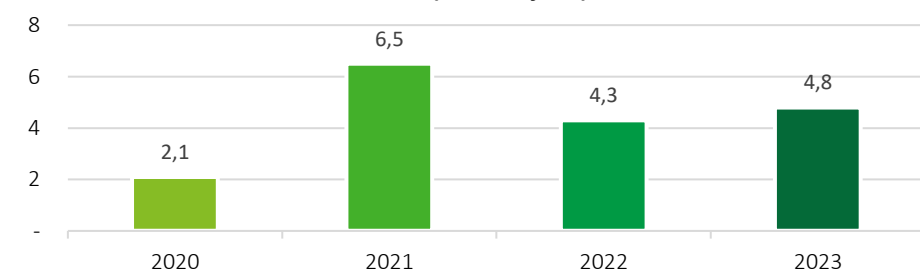
Gerealiseerd totaalsaldo baten en lasten
(x € 1 miljoen)

Mutaties in reserves
(x € 1 miljoen)

Gerealiseerd resultaat
(x € 1 miljoen)

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw hoogheemraadschap

Begrotingsoverschrijdingen zijn adequaat toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2023, hebben wij een controle uitgevoerd op de begrotingsrechtmatigheid. De toe te passen normen voor het begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 108 van de verordening inzake de controle op het financiële beheer ex artikel 109 van de Waterschapswet.

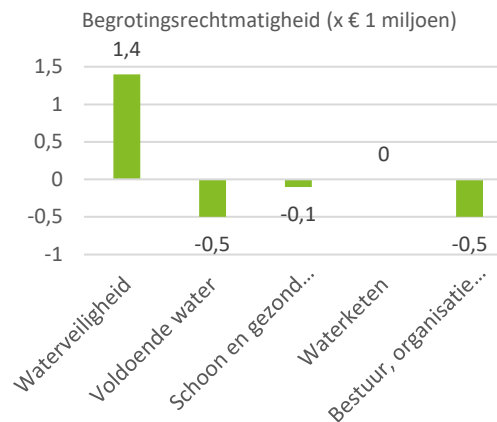
Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de lasten binnen de begroting blijven en het college belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de verenigde vergadering, zodat zij hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding van budgetoverschrijdingen aan de verenigde vergadering draagt het risico in zich dat het college inbreuk maakt op het budgetrecht van de verenigde vergadering.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid van de Commissie BBV. Het overschrijden van de begroting is altijd onrechtmatig, maar hoeft de accountant niet in alle gevallen mee te wegen in zijn rechtmatigheidsoordeel. De kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen en zijn in te delen in de categorieën als genoemd in de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moeten wij kijken naar de lastenoverschrijdingen per programma. Wij hebben in de figuur hiernaast de resultaten per programma opgenomen. Het programma Waterveiligheid laat een overschrijding zien van € 1,4 miljoen.

De overschrijdingen passen echter binnen de door uw bestuur vastgestelde spelregels.

Wij hebben geen overschrijdingen geconstateerd die meewegen in ons rechtmatigheidsoordeel.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van en toelichting op deze overschrijdingen naar de analyse begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in het hoofdstuk 'Exploitatierekening naar programma's' in de jaarrekening. Hiermee legt het college aan de verenigde vergadering verantwoording af over de begrotingsrechtmatigheid van de lasten over 2023. Van de geconstateerde kostenoverschrijdingen weegt geen van de bedragen mee in ons rechtmatigheidsoordeel. De overschrijding valt binnen de gestelde marges die door de verenigde vergadering zijn gesteld.

Kredietoverschrijdingen

Kredietoverschrijdingen vereisen conform de Kadernota Rechtmatigheid van de commissie BBV – vergelijkbaar met kostenoverschrijdingen in het overzicht van baten en lasten – autorisatie van de verenigde vergadering. Indien een overschrijding niet door de verenigde vergadering is geautoriseerd, is deze strikt genomen onrechtmatig. Afspraken hierover tussen de verenigde vergadering en het college kunnen zij nader vastleggen in de financiële verordening.

Wij hebben geen kredietoverschrijdingen geconstateerd die meewegen in ons rechtmatigheidsoordeel

Samenvatting ontwikkelingen in vermogen en resultaat van uw hoogheemraadschap

Voorspellende waarde van uw begroting

De jaarrekening 2023 sluit met een positief gerealiseerd resultaat van circa € 4,8 miljoen. De begroting is voor uw hoogheemraadschap een belangrijk sturingsinstrument. Het is een kaderstellend document waarmee de verenigde vergadering financiële en beleidsmatige kaders vaststelt waarbinnen het college haar beleid en doelen kan realiseren.

De verenigde vergadering heeft de focus gelegd op het realiseren van de gestelde doelen. De realiteit hiervan is in lijn met de beschikbare capaciteit en mogelijkheden. Hiermee kunnen wij stellen dat de voorspellende waarde van uw begroting goed is.

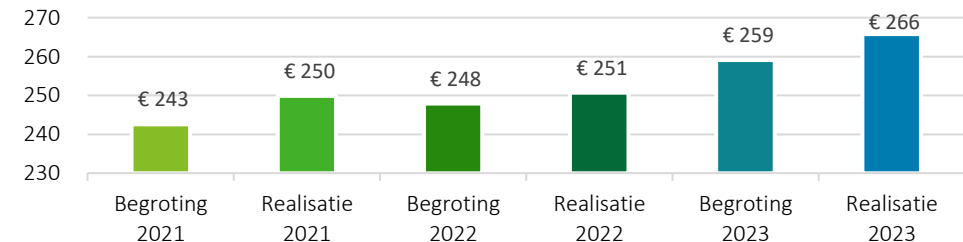
Kwaliteit en transparantie van de jaarstukken

Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat uw jaarstukken 2023 voldoen aan de vereisten uit het Waterschapsbesluit. Wij hebben bij onze werkzaamheden de jaarstukken integraal doorgenomen en hebben daarbij – naast de verenigbaarheid van jaarverslag en jaarrekening – vanuit het belang en begrip van de gebruikers van de jaarstukken vooral gelet op de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van de daarin opgenomen toelichtingen en analyses.

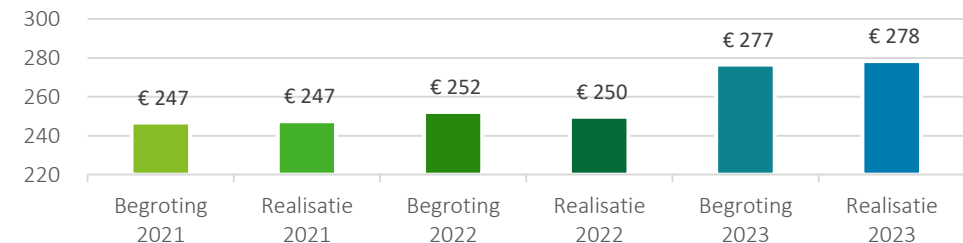
Saldo baten en lasten | Begroting vs realisatie
(x € 1 miljoen)

Baten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves)
(x € 1 miljoen)

Lasten | Begroting vs realisatie (excl. mutaties reserves)
(x € 1 miljoen)

Fraude, integriteit, en naleving wet- en regelgeving

De beoordeling door het college van dijkgraaf en hoogheemraden van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of van het overtreden van wet- en regelgeving

Bij onze controle vragen wij u jaarlijks inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking kan bevatten door fraude of het overtreden van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van de inschattingen, het proces dat u daarbij hanteert, en de communicatie daarover met het personeel en met de verenigde vergadering. Tijdens deze gesprekken heeft uw organisatie aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken.

In onze managementletter hebben wij uitgebreid gerapporteerd over fraude en integriteit, en de stappen die uw hoogheemraadschap hierin heeft gezet. Wij hebben afgelopen jaar uw frauderisicoanalyse besproken met de interne forensisch specialisten. Dit draagt bij aan een robuuste (fraude)risicoanalyse en ondersteunt ons in de advisering over uw interne frauderisicoanalyse, die het college periodiek actualiseert.

Het afgelopen boekjaar hebben wij onze adviserende rol verder uitgebreid door onze specialisten te betrekken bij de frauderisico-sessies en de verdere inbedding van het frauderisicomanagement in uw organisatie. Op basis van deze sessie gaat uw organisatie de huidige frauderisicoanalyse, die uit 2021 stamt, actualiseren.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college, inclusief het invoeren en onderhouden van interne beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten, doordat sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen of verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge, maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraudes hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast, in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Fraude en integriteit

Jaarlijks verkrijgen wij inzicht in de integriteitsmeldingen, die wij vervolgens doorspreken met uw integriteitsmedewerker. Wij hebben op basis van onze controle en de besprekingen geen fraudegevallen geconstateerd.

Onze conclusie is voorts dat uw hoogheemraadschap op een adequate wijze opvolging geeft aan geïdentificeerde integriteitskwesties, en hierover tijdig met ons in contact treedt.

Overige bevindingen

Naleving van de Europese aanbestedingsregels

Uw hoogheemraadschap voert in het kader van de controle op de naleving van de Europese aanbestedingsregels jaarlijks uitgebreide 'spendanalyses' uit, die in samenspraak met ons tot stand komen en waarbij de organisatie voorbereidende werkzaamheden uitvoert op basis van onze selecties.

Naar aanleiding van de controle zijn er geen onrechtmatigheden ten aanzien van de EU-aanbestedingsregels geconstateerd.

Overheveling materiële vaste activa

Uw hoogheemraadschap voert diverse projecten uit. Deze projecten worden verantwoord als onderhanden werk als onderdeel van de materiële vaste activa. Bij afronding van het project, zal dit worden overgeheveld naar 'in exploitatie' waarop vervolgens wordt afgeschreven.

Wij hebben vastgesteld dat in 2024 een analyse is uitgevoerd op de terechte verantwoording van de posten als 'in exploitatie'.

Data-analyse

Wij hebben in 2023 afspraken gemaakt met de drie waterschappen (Rijnland, Delfland en Schieland) over het toepassen van data-analyse in de controle 2023. Wij pasten data-analyse afgelopen jaren toe in onze jaarrekeningcontrole bij de controle van de memoriaalboekingen en de WNT verantwoording. Samen met een afvaardiging van de drie waterschappen hebben wij de mogelijkheden verkent om de toepassing van data-analyse verder uit te breiden en daarbij gezamenlijk op te trekken. Voor de controle 2023 hebben wij geen definitieve afstemming bereikt over het toepassen van data-analyse in de controle. Wij zullen voor 2024 verdere afstemming zoeken voor het gebruik van data-analyse.

Interne beheersing

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2023

Managementletter 2023, toegespitst op de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2023 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle was primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing, voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

Voor de bevindingen van de interim-controle verwijzen wij naar onze managementletter 2023 gedateerd d.d. 24-01-2024.

In de managementletter hebben wij een aantal aandachtspunten voor het opstel- en controleproces van de jaarrekening 2023 benoemd. Als onderdeel van onze werkzaamheden voor de jaarrekening zijn wij nagegaan of deze aandachtspunten voldoende zijn opgevolgd. Voor zover de opvolging en/of onze controle ervan hiertoe aanleiding geven, hebben wij onze bevindingen in dit accountantsverslag bij het betreffende onderwerp verwerkt.

Memoriaalboekingen

Memoriaalboekingen zijn (correctie)boekingen die niet via de reguliere boekingsgang plaatsvinden. Deze boekingen zijn hierdoor in opzet meer risicovol en daarom besteden wij bij onze controle extra aandacht aan deze boekingen. Wij constateren dat het hoogheemraadschap in 2023 het proces rondom memoriaalboekingen heeft verbeterd.

Ten eerste is een inhoudelijke controle ingevoerd. Een memoriaalboeking word opgesteld door een adviseur van het hoogheemraadschap en aangeboden bij de Financiële Eenheid voor verwerking in ProSa. De financiële eenheid voert alleen een marginale check uit op de boeking om vast te stellen dat aan alle systeemtechnische vereisten wordt voldaan. Een controle op de inhoudelijke juistheid vond niet plaats. Het risico bestond daardoor dat memorialen ten onrechte verwerkt worden in de financiële administratie van het hoogheemraadschap. Vanaf medio 2023 wordt gebruik gemaakt van een nieuw sjabloon voor het opstellen en aanleveren van memoriaalboekingen. De financieel adviseur moet hierin door middel van een tekstuele toelichting zichtbaar maken dat de boekingsregels inhoudelijk zijn gecontroleerd.

Ten tweede is binnen het proces memoriaalboekingen geen sprake van een afgedwongen vier-ogenprincipe bij het verwerken van een memoriaalboeking. De administrateur van de Financiële Eenheid kan, zonder dat een tweede functionaris hierop akkoord geeft, een memoriaalboeking invoeren in de financiële administratie van het hoogheemraadschap. Wel vind er bij memoriaalboekingen, waarbij het initiatief van de Financiële Eenheid komt, een collegiale toetsing plaats ter waarborging van de juiste verwerking. Dit is echter niet afgedwongen en kan daarmee omzeild worden. Het risico bestaat dat een memoriaal bewust of onbewust onjuist of onterecht verwerkt wordt in de financiële administratie. Er ligt een verzoek van de Financiële Eenheid bij de softwareontwikkelaar om dit te realiseren. Dit is sinds januari 2024 operationeel.

Wij onderschrijven het belang van de ontwikkelingen op het gebied van de memoriaalboekingen.

Handmatige betalingen

Wij hebben tijdens de jaarrekeningcontrole 2023 bijzondere aandacht gegeven aan de handmatige betalingen. Dit zijn betalingen die via een afwijkend proces met een korte doorlooptijd verlopen, waardoor sprake is van een verhoogd frauderisico.

Wij concluderen dat het proces van handmatige betalingen in opzet toereikend is om rechtmatige betalingen te waarborgen. Tevens hebben wij geconstateerd dat de interne controlemaatregelen in dit proces bestaan en gedurende 2023 effectief hebben gewerkt. Ten slotte hebben wij de handmatige betalingen 2023 gegevensgericht gecontroleerd en daarbij geen bijzonderheden geconstateerd.

Wijzigen crediteurenstamgegevens

Bij het wijzigen van crediteurenstamgegevens, in het bijzonder het wijzigen van bankrekeningnummers, gebruikt de organisatie een beheersmaatregel om te waarborgen dat er geen onrechtmatige betalingen kunnen plaatsvinden. Deze beheersmaatregel wordt uitgevoerd door de Financiële Eenheid. Indien een bankrekeningnummer van een bestaande crediteur wijzigt, wordt door een medewerker van de crediteurenadministratie telefonisch of per e-mail nagevraagd of de wijziging juist is. Indien dit het geval is, wordt de mutatie klaargezet en voor controle doorgezeten naar de senior administrateur. Na goedkeuring van de senior administrateur wordt de mutatie definitief verwerkt. Wij hadden echter vastgesteld dat deze procedure uitsluitend voor de bestaande crediteuren werd gevolgd en niet voor nieuwe crediteuren. Hierdoor liep uw organisatie het risico dat er oneigenlijke betalingen werden verricht.

Vanaf medio 2023 maakt de financiële administratie gebruik van Surepay voor de IBAN-naam check bij nieuwe crediteuren en bij de wijziging van crediteurstamgegevens. Daarmee is onze aanbeveling opgevolgd en het risico in opzet in voldoende mate weggenomen.

Belangrijkste bevindingen voor de interne beheersing vanuit de controle van het boekjaar 2023

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving inclusief cybersecurity behoeft verdere aandacht

In het kader van de controle van de jaarrekening 2023 hebben wij IT audit werkzaamheden uitgevoerd omtrent de opzet en het bestaan van de General IT Controls (GITC's) voor met name Prosa binnen de IT omgeving van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Wij hebben ons daarbij gericht op de applicatie Prosa (financiële administratie). Dit betreft een zogenaamde SaaS-oplossing van de leverancier AllSolutions.

Bevindingen ProSa

Onderstaand hebben wij de belangrijkste bevindingen opgenomen vanuit de IT audit Prosa.

- Het Hoogheemraadschap van Rijnland beschikt niet over een actuele en geaccordeerde autorisatiematrix voor Prosa. Het risico bestaat dat rechten te breed worden toegekend doordat nog niet alle functies in de autorisatiematrix zijn gedefinieerd. Hierdoor bestaat de kans op ongeautoriseerde handelingen met deze accounts, die niet in lijn zijn met de richtlijnen van het verantwoordelijk management ten aanzien van de interne beheersing en functiescheiding. Begin 2024 heeft het Hoogheemraadschap proactieve stappen gezet om de autorisatiematrix opnieuw op te zetten.
- Het Hoogheemraadschap van Rijnland (Financiële Eenheid) heeft geen proces ingericht voor het periodiek reviewen van gebruikersrechten en autorisaties binnen Prosa.
- Het Hoogheemraadschap van Rijnland (Financiële Eenheid) heeft een senior financiële administrateur geautoriseerd voor de rol van functioneel beheer voor Prosa, dit leidt ons inziens tot het risico op het gebied van functiescheiding. Wij raden aan om accounts met hoge rechten zoveel mogelijk te beperken en deze hoge rechten enkel toe te kennen aan medewerkers van de IT-afdeling.

- Wijzigingen worden niet adequaat getest (bij de Financiële Eenheid) conform beleid voordat deze in productie worden genomen. Het risico bestaat dat wijzigingen worden doorgezet naar productie die niet in lijn zijn met de verwachtingen van management.
- Het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft het beheer van de database uitbesteed aan de leverancier AllSolutions. Er wordt geen zichtbare controle uitgevoerd op de ISAE 3402 Type II Rapportage om de effectiviteit van de getroffen beheersmaatregelen van de serviceorganisatie te toetsen en/of de mogelijke bevindingen uit deze rapportage te analyseren op impact op haar eigen interne beheersing. Begin 2024 heeft het Hoogheemraadschap actief stappen ondernomen om het rapport te analyseren.

Bredere opmerking General IT Controls

Wij constateren dat er de afgelopen jaren meerdere audits hebben plaatsgevonden rondom Prosa met diverse (gelijksoortige en terugkomende) bevindingen en aanbevelingen. Wij adviseren meer ambitie en prioriteit te geven aan het oplossen van geconstateerde tekortkomingen, aangezien risico's samenhangend met deze tekortkomingen in de loop van de voortschrijdende tijd hoger worden. In dat kader adviseren wij de IT Governance te versterken, uitmondend in transparant eigenaarschap en uitgewerkte RACI-tabellen (Prosa). Wij adviseren daarnaast een robuust controls framework op te stellen en een verdiepende analyse te maken inzake de werking van de IT-controls van AllSolutions.

Bijlagen

A1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de niet-gecorrigeerde controleverschillen groter dan de rapporteringstolerantie van € 100.000.

Aard van de fouten	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	€ 166.000
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode:	
• Afschrijvingen te hoog verantwoord	€ 166.000
Totaal getrouwheidsfouten	€ 166.000

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

A2 - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de onzekerheden groter dan de rapporteringstolerantie van € 100.000.

Aard van de onzekerheden	Getrouwheid
Totaal onzekerheden in de controle getrouwheid	€ 0

- Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere onzekerheden.

A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren om de verenigde vergadering in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening. De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de verenigde vergadering deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen

C - Onafhankelijkheidsbevestiging

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de “Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)” en vormen een belangrijk onderdeel van het ‘normenkader’ waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van het hoogheemraadschap van Rijnland in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.

- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde ‘onafhankelijkheids-evaluatie’), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een verenigde vergadering of auditcommissie, overwegen wij ook een van deze instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen wordt periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdsheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om het komend boekjaar teamleden bij het Hoogheemraadschap van Rijnland te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met het hoogheemraadschap van Rijnland

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en het hoogheemraadschap die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan het hoogheemraadschap of een bij het hoogheemraadschap betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid met een (geschatte) waarde van meer dan € 100 ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited (“DTTL”), its global network of member firms, and their related entities (collectively, the “Deloitte organization”). DTTL (also referred to as “Deloitte Global”) and each of its member firms and related entities are legally separate and independent entities, which cannot obligate or bind each other in respect of third parties. DTTL and each DTTL member firm and related entity is liable only for its own acts and omissions, and not those of each other. DTTL does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about to learn more.

Deloitte provides industry-leading audit and assurance, tax and legal, consulting, financial advisory, and risk advisory services to nearly 90% of the Fortune Global 500® and thousands of private companies. Our professionals deliver measurable and lasting results that help reinforce public trust in capital markets, enable clients to transform and thrive, and lead the way toward a stronger economy, a more equitable society and a sustainable world. Building on its 175-plus year history, Deloitte spans more than 150 countries and territories. Learn how Deloitte’s more than 415,000 people worldwide make an impact that matters at www.deloitte.com.

This communication contains general information only, and none of DTTL, its global network of member firms or their related entities is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte organization shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

© 2024. For information, contact Deloitte Netherlands.